

This is a self-archived version of the original publication.

The self-archived version is a publisher's pdf of the original publication.

To cite this, use the original publication:

**Eloranta, S.; Turtiainen, E.; Mört, S. & Katajamäki, P. 2021. Hyvinvointi-, sosiaali- ja terveystalouden tuottaminen Turun saaristossa on suuri haaste tulevaisuudessa. Talk-verkkolehti, HYVE / Health and Well-being 31.7.2021.**

Link to the original publication: [URL](#)

All material supplied via Turku UAS self-archived publications collection in Theseus repository is protected by copyright laws. Use of all or part of any of the repository collections is permitted only for personal non-commercial, research or educational purposes in digital and print form. You must obtain permission for any other use.

# Hyvinvointi-, sosiaali- ja terveystalveluiden tuottaminen Turun saaristossa on suuri haaste tulevaisuudessa

31.07.2021

Kirjoittajat

**Sini Eloranta** yliopettaja, Turun ammattikorkeakoulu

**Eveliina Turtiainen** YAMK-opiskelija, Turun ammattikorkeakoulu

**Susanna Mört** yliopettaja, liiketoimintavastaava, Turun ammattikorkeakoulu

**Päivi Katajamäki** lehtori, Turun ammattikorkeakoulu

Tulevaisuuden palveluiden tuottamista saaristossa määrittävät monet asiat. Turun saaristoalueen tulevaisuuden hyvinvointi-, sosiaali- ja terveystalveluihin (sote) vaikuttavia tekijöitä tarkastellaan Pestel-analyysin avulla. Taustana hyödynnettiin tulevaisuudentutkimuksen ja palvelumuotoilun menetelmiä.

Turun saaristoalue sijaitsee Varsinais-Suomessa Saaristomeren merialueella, joka on maailman runsassaarisinta aluetta. Hyvinvointi- ja sote-palveluiden tuottamisen näkökulmasta kiinnostavaa on se, että lukuisat saaret ovat vailla kiinteää kulkuyhteyttä mantereeseen. Kulku tapahtuu lautta- tai muun vesialusliikenteen avulla, ja keliolosuhteiden vaihtelu vuodenaikojen mukaan on huomattavaa. Tietoliikenneverkon kattavuudessa on niin ikään puutteita erityisesti harvaan asutuilla alueilla, mikä on keskeinen haaste kehittämiselle.

Saaristokuntien demografinen huoltosuhde on koko maan ja maakunnan keskiarvoa korkeampi. Väestö alueella ikääntyy ja työssä käyvä väestönosa on vähentynyt viime vuosina. Kesällä väestömäärä kuitenkin moninkertaistuu vapaa-ajan asutuksen ja matkailun ansiosta. Kaksikielisyys alueella tulee myös ottaa huomioon palveluiden organisoinnissa.

Palveluiden kehittämiseen tarvittavaa tietoa asiasta kerättiin hankkeessa aikaisemmasta kirjallisuudesta, netnografian avulla, yksilö- ja ryhmähaastatteluilla, havainnoinnilla ja kyselyillä. Haastateltavat ja kyselyihin vastanneet edustivat sekä hyvinvointi- ja sote-alan ammattilaisia että saariston asukkaita.

## **Politiikka ja talous määrittelevät toiminnan edellytyksiä**

Poliittinen päätöksenteko määrittelee vahvasti saariston hyvinvointi- ja sote-alan ammatinharjoittamisen edellytyksiä. Euroopan unionin sääntely, kansallinen lainsäädäntö ja taloudellisen tuen kohdentaminen heijastuvat saariston elinolosuhteisiin. Käynnissä oleva sote-uudistus on yksi merkittävimmistä muutosvoimista, joka määrittelee alan näkymiä ja palveluiden tuottamisen tapoja pitkälle tulevaisuuteen.

Rahoitus on keskeinen kysymys tulevaisuuden sotessa. Maailmantalouden suhdanteet heijastuvat valtiontalouteen ja palveluiden rahoitukseen. Taloustilanne vaikuttaa luonnollisesti myös siihen, missä määrin kansalaiset käyttävät omia varojaan hyvinvointinsa ylläpitämiseen ja miten paljon palveluille on kysyntää ja maksajia. Väestön ikääntyminen koettelee julkis-taloudellista kestävyyttä. Tulevaisuudessa julkisen sektorin rahoitus on yhä niukempaa ja varoja sijoitetaan yhä harkitummin.

Työmarkkinoiden epävakaus ja työttömyys lisäävät eriarvoistumista. Ihmiset, joilla on rahaa, ovat valmiita sijoittamaan hyvinvointiinsa. Yksityiset palveluntuottajat tarjoavatkin julkista sektoria täydentäviä palveluita myös haja-asutusalueilla.

Hyvinvointi ja sote-alojen palvelutuotanto on yhä useammin aineetonta. Etätyöskentelyn lisääntyminen mahdollistaa asumisen saaristo-olosuhteissa ja turvaa saaristokuntien taloudellista kestävyyttä. Kun hyvinvoinnin merkitys ihmisten kulutustottumuksissa korostuu, hoitotarvikkeita ja hyvinvointituotteita valmistaville yrityksille avautuu monipuolisia mahdollisuuksia. Uuden teknologian kuten automaation hyödyntäminen lisääntyy huomattavasti, mikä johtaa muutoksiin tuottavuudessa, tuloissa, hyvinvoinnissa ja työskentelyn tavoissa. Rahoittajien kiinnostus teknologiaan ja innovaatioiden kehittämiseen alalla kasvaa. Uusien kansainvälisten markkinoiden muodostuminen taas vauhdittaa talouden kasvua.



kuva: Pixabay

## **Sosiaalisesti vaikuttavat ikääntyminen, kaupungistuminen ja alueiden eriarvoistuminen**

Väestörakenteen muutokset vaikuttavat keskeisesti palvelutarpeisiin ja ammatinharjoittamisen näkyisiin. Saaristoalueella väestö ikääntyy ja elää aikaisempaa pidempään ja samaan aikaan alueella syntyvyys laskee. Turun saaristossa ikääntymiskehitys on voimakasta ja nykyisten ja tulevien työkäisten suhteellinen osuus pienenee jatkuvasti. Maahanmuutto saattaa lisäntyä ja kompensoida väestön ikääntymiskehitystä.

Muuttoliike kohti kasvukeskuksia kiihtyy vauhdittaa edelleen alueellisten erojen kärjistymistä liittyen väestön ikärakenteeseen ja asukasmääriin. Erityisesti nuoret ihmiset muuttavat pois haja-asutusalueilta kaupunkeihin ja asutuskeskuksiin.

Uhkakuva saariston elinvoimaisuudelle onkin kiihtyvä kaupungistuminen ja eriarvoistuminen: ihmiset, tarpeelliset palvelut, koulut, työpaikat ja opiskelumahdollisuudet siirtyvät kohti asutuskeskuksia. Kun nuori väki muuttaa pois, ikäihmiset jäävät yhä harvenevan asutuksen seudulle. Ikäihmisten kasvava määrä johtaa sote- ja hyvinvointipalveluiden ja työvoiman tarpeen lisääntymiseen. Työvoimapula hyvinvointi- ja sote-aloilla taas uhkaa koko Suomea ja koettelee erityisesti haja-asutusalueita.

Tulevaisuudessa työssäkäyvien ihmisten työkykyä pidetään yhä arvokkaampana voimavarana. Työnantajat panostavat työntekijöidensä hyvinvointiin ja työssä pysymiseen. Ennalta ehkäisevät sote-palvelut ovat tärkeässä roolissa. Ihmiset saavat vaivattomasti tietoa omaan terveyteensä vaikuttavista tekijöistä. Terveysasenteissa korostuu yksilön oma vastuu ja terveyden vaaliminen. Ihmisen hyvinvointi ja terveys nähdään entistä kokonaisvaltaisemmin ilmiönä, johon vaikuttavat kaikki elämän osa-alueet.

Hyvinvoinnin edistämiseksi hyödynnetään monien eri alojen osaamista ja monialaisia yksilöllisiä tukitoimia. Ympäristön yhteys hyvinvointiin ymmärretään syvällisesti ja ekologisuuden arvostus vahvistuu. Yksinäisyyttä voidaan torjua ja sosiaalisia suhteita ylläpitää helppokäyttöisten sosiaalisen median sovellusten ja virtuaalitekniikan keinoin.

## **Teknologia auttaa saariston palveluiden kehittämisessä**

Teknologian kehitys mullistaa haja-asutusalueiden ja saariston palveluiden järjestämisen. Keinoäly, sen sovellukset sekä älykkäät laitteet kehittyvät, yleistyvät ja arkipäiväistyvät. Teknologian kehityskulku johtaa aivan uudenlaisiin innovaatioihin ja edistykseen erityisesti lääketieteessä ja muussa terveydenhuollossa. Etäpalvelut lisääntyvät ja yleistyvät siten, että fyysisten välimatkojen merkitys katoaa. Luottamus tieteeseen ja teknologiaan vahvistuu. Asenteet etäasiointia ja virtuaalisia ratkaisuja kohtaan muuttuvat nykyistä myönteisemmiksi.

Tulevaisuudessa tekniikka mahdollistaa hyvinvointi- ja sote-palvelujen paremman saatavuuden, mikä edistää alueellista tasavertaisuutta. Osa ammattilaisten tehtävistä korvataan etäkäyttöisillä ja omatoimisilla terveyspalveluilla. Kehoon tai asusteisiin istutetut anturit voivat kerätä tietoa, joka auttaa arvioimaan luotettavasti hoidon tarvetta etäältä. Tulevaisuudessa hyvinvointialoilla on aivan arkipäiväistä hyödyntää keinoälyä, robotiikkaa, mikrosiruimplanteja, hologrammeja, 3D-tulostusta ja virtuaalista telepatiaa. Miehittämättömät alukset kuljettavat tarvikkeita kuten näytteitä ja lääkkeitä, jopa ihmisiä.

Erilaiset huipputekniset apuvälineet tarjoavat ihmisille mahdollisuuksia saada yksilöllistä tietoa omasta terveydestä ja hyvinvoinnistaan ja oppia terveellisempiä toimintamalleja, jotka auttavat pitämään yllä hyvinvointia ja toimintakykyä. Älylaitteet ja puettavat mittalaitteistot auttavat yhä tavallisemmin tunnistamaan sairauksia jo niiden varhaisvaiheessa. Teknolgiateollisuus kehittää ja valmistaa tuotteita vastaamaan sekä hyvinvointialojen työntekijöiden tarpeita, että asiakkaiden tarpeita. Ikäihmisille suunnattujen apuvälineiden tarve lisääntyy.



kuva: Pixabay

**Ainutlaatuinen luonto kohtaa ihmisen toimet**

Turun saaristossa ihminen on kosketuksissa ainutlaatuisen luontoon. Ihmisen valinnoilla ja toimilla on tärkeä merkitys saariston ympäristön kannalta. Ihmisen toimet maailman mittakaavassa vaikuttavat siihen, minkälaisessa ympäristössä tulevaisuudessa eletään. Luontoa ja puhdasta ympäristöä arvostetaan tulevaisuudessa hyvin paljon. Asumisympäristön elinkelpoisuuteen vaikuttaa kestävä kehityksen huomioiminen politiikan eri aloilla ja valtioiden välisen yhteistyön onnistuminen ympäristönsuojelussa.

Tulevaisuudessa uhkana on ilman, maan ja merien pilaantuminen sekä luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen. Ilmastonmuutos johtaa sään lämpenemiseen, merenpinnan kohoamiseen, äärimmäisten sääilmiöiden esiintymiseen, ilmastopakolaisuuteen sekä vielä ennustamattomiin seurauksiin.

Tulevaisuuden saaristossa asutus on hajanaista. Pääasiallisesti liikutaan maanteitse, joskin ilma- ja vesireittejä voidaan hyödyntää aiempaa enemmän. Liikennöinti harvaan asutuilla alueilla perustuu yhä yksityisten ajoneuvojen käyttöön. Liikenteen ympäristölle aiheuttama kuormitus kuitenkin vähenee, kun kehitetään puhtaampia energiantuotantotapoja.

Kaupungistumisen arvellaan edelleen jatkuvan seuraavien vuosikymmenien aikana. Monet ihmiset kaupungeissa kaipaavat puhtaampaa ja rauhallisempaa ympäristöä. Yhä useampi haluaa tulevaisuudessa muuttaa saaristoon, jotta voi olla vahvemmassa yhteydessä luontoon. Maailmalla tiheään asutukseen liittyvä tulevaisuuden uhka on koronan kaltaiset pandemiat.

PESTEL-taulukko tulevaisuuteen vaikuttavista tekijöistä

**Monet muutostrendit vaikuttavat saariston tulevaisuuteen**

Hyvinvointi- ja sote-alan toimintaympäristöä muuttavat parhaillaan voimakkaasti niin kansallinen sote-uudistus kuin kansainväliset muutostrendit kuten väestön ikääntyminen ja digiteknologian kehitys. Saaristosta löytyy sekä lisääntyvän että supistuvan väestön alueita ja kummillekin palveluiden tuottaminen tasalaatuisesti on haaste.

Sote-alalla on kasvava työvoiman tarve, jonka syynä ovat erityisesti alalta eläköityminen ja hallitusohjelman kirjausten mukaiset henkilöstövaikutukset. Huolestuttavaa on, että samaan aikaan yhä useampi harkitsee ammatinvaihtoa. Haja-asutusalueilla rekrytointiin ja alalla pysymiseen tulee panostaa, jotta lähipalvelut pystytään turvaamaan.

Saaristo tarjoaa palveluiden tuottamiselle hyviä mahdollisuuksia myös tulevaisuudessa. Ikääntyvän väestön palvelun tarpeisiin tulee kiinnittää jatkossa erityistä huomiota. Erityisesti tarvetta on lähipalveluiden ja etäpalveluiden turvaamisessa haja-asutusalueilla sekä ennaltaehkäisevien palveluiden tuottamisessa. Hyvinvointi- ja sote-ala tarjoaa kasvavia työllistymismahdollisuuksia myös erilaiselle yrittäjyydelle.

Artikkeli on tuotettu **KEMUSOTE – Kevytyrittäjyys ja muutoskyvykkyys sote-alan toimintaedellytysten sekä työhyvinvoinnin edistäjänä** -projektissa (2020–2023, rahoittajana sosiaali- ja terveysministeriö, Euroopan sosiaalirahasto, ESR).

Projektin yhtenä tavoitteena on osaamisen ja muutoskyvykkyyden kehittäminen yrittäjämäisessä työskentelyssä sekä valmiuksien antaminen uudenlaisten palvelujen kehittämiseen erityisesti sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialalla. Hanke tuottaa myös tietoa osuuskuntatoimintamallin soveltuvuudesta ensisijaisesti haja-asutusalueiden sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisessä. Hankkeessa työskentelee asiantuntijoita kuudesta eri ammattikorkeakoulusta (JAMK, TAMK, Xamk, Turun AMK, HUMAK, Laurea).

Kiitämme seuraavia Turun ammattikorkeakoulun ja Yrkeshögskolan Novian ylemmän AMK:n Leadership and Service Design -koulutusohjelman opiskelijoita, jotka tuottivat tulevaisuuden tietoa projektitöinään KEMUSOTE-hankkeeseen: Eugene Awahdne, Magdalene Awahdne, Max Dahlen, Tuuli Eltonen, Swathi Guggilam, Janita Isotalo, Heidi Kantola, Imee Bisnar Ingco, Kaisa Karjalainen, Kaarin Laaneots, Tuomo Lehtisalo, Johannes Maliranta, Galit Mannerström, Heidi Mellanen, Katja Merilahti, Jutta Niemi, Sara Nuttunen, Oluwaseun Orisakwe, Anna Orlova, Tiia Paavola, Mari Patronen, Jussi-Pekka Piiparinen, Sophia Rehn, Riitta Ruonamo, Jutta Ruusunen, Alexandra Stoor, Dorota Supernak, Marianne Taponen, Kaisa Tanner, Maunu Toivari, Grace Dandison Ukpabi, Suvi Vähätalo, Jaakko Waari ja Jaana Waari.



